

Dokument nr. 8:11

(2001-2002)

Forslag fra stortingsrepresentantene Inge Lønning, Ågot Valle og Berit Brørby om avvikling av stiftelsen «Mindegaven til Norge 1914 fra det norske utflytterfolk i Nord-Amerika» og overføring av stiftelsens kapital til stiftelsen «Norsk Utvandrer museum»

Til Odelstinget

Bakgrunn

Minnegaven ble den 4. juli 1914 overlevert til Stortinget av representanter for det norske utflytterfolk i Nord-Amerika. Gavebrevet, som er underskrevet av «mindegavekomiteen» som ble valgt i Minneapolis i 1909, inneholder bl.a. følgende utsagn:

«Denne komité overdrar herved som et vidnesbyrd om utflytterfolkets kjærlighet og taknemmelighet den innsamlede sum kr. 245 000 til Norges Storting som representant for Norges folk. På givernes vegne ber vi i ærbødighet Stortinget at motta denne mindegave som en hædersgave og forvalte den efter følgende bestemmelse: De midler, som representerer mindegaven, anbringes i absolut sikre papirer og skal utgjøre et urørlig fond, hvis renter anvendes i veldædige øiemed efter Stortingets nærmere bestemmelse.»

Statuttene for Minnegaven ble vedtatt av Stortinget 8. januar 1915 og endret ved stortingsvedtak 20. februar 1939. Ifølge statuttene skal Minnegaven utgjøre en egen stiftelse. Minnegavens styre skal bestå av fem medlemmer som velges av og blant Stortingets medlemmer. Styret skal forvalte stiftelsens midler og treffe avgjørelse om anvendelsen av de disponible renter som bestemt i statuttene. Hvert år skal styret avgi en beretning til Stortinget om stiftelsens virksomhet. Den siste årsberetning fra styret for Minnegaven - for året 2000 - ble fremlagt for Stortinget ved Presidentskapets Innst. S. nr. 309 (2000-2001) og ble behandlet av Stortinget 11. juni 2001.

§ 6 i statuttene bestemmer at Minnegavens midler kan brukes til følgende formål: 1) «til avhjælp av uforskyldt nød og trang, som er foraarsaket ved særlige ulykker, og hvor stat, kommune eller offentlige insitutioner eller den store almenhet ikke træder til», og 2) «til støtte for særlig almennyttig virksomhet». Bare de årlige renter kan anvendes til disse formål. Stiftelsens grunnfond må aldri angripes, heter det i § 2. I gavebrevet er brukt uttrykket «urørlig fond». Etter forutgående kunngjøring finner utdeling av bidrag sted som regel den 4. juli hvert år.

Minnegavens kapital (grunnfond) var pr. 31. desember 2000 kr 1 151 939. Bidrag fra regn-

skapsåret 2000, som er utbetalt i 2001, var kr 55 000, fordelt på åtte mottakere.

Lov av 23. mai 1980 nr. 11 om stiftelser m.m. gjelder for Minnegaven, som er en offentlig stiftelse i forhold til bestemmelsene i denne loven, det vil si at den er undergitt offentlig tilsyn etter forskrift gitt av Kongen. Tilsynet ivaretas av Fylkesmannen. Minnegavens regnskap blir revidert av Riksrevisjonen. Den nye loven av 15. juni 2001 nr. 59 om stiftelser er ennå ikke trådt i kraft. Reglene om omdanning av stiftelser er i hovedsak videreført i den nye loven.

Stiftelsesloven åpner adgang til «omdanning» av stiftelser. Omdanning kan bl.a. bestå i endring av bestemmelser i stiftelsens vedtekter eller at stiftelsen oppheves. Det siste kan skje ved at grunnkapitalen tillates brukt til formålet eller at stiftelsen slås sammen med en eller flere andre stiftelser som i det vesentlige har likeartet formål. Bare Kongen har kompetanse til å omdanne en stiftelse, herunder forandre vedtektene. Denne myndigheten er delegert til Fylkesmannen. (Det loven kaller vedtekter, tilsvarer statuttene for Minnegaven.)

Stiftelsesloven setter strenge vilkår for endring av bestemmelser som gjelder stiftelsens formål eller andre bestemmelser som det må antas at det ble lagt vesentlig vekt på ved opprettelsen. Derfor er det lite sannsynlig at Fylkesmannen vil akseptere at hele Minnegavens grunnfond blir delt ut, selv om det skjer til de formål som er fastsatt i statuttene. Det er større adgang til omdanning som går ut på at forvaltningen av Minnegaven overføres til andre enn Stortinget, eller at den slås sammen med en eller flere andre stiftelser med i det vesentlige likeartet formål. For slik omdanning er det et vilkår at bestemmelsen på grunn av endrede forhold viser seg å være «uheldig eller uhensiktsmessig».

Styret for Minnegaven har i brev av 14. juni 2001 skrevet følgende til Presidentskapet:

«Styret v/lederen og sekretæren har hatt kontakt med Fylkesmannen i Oslo og Akershus for å drøfte om det var mulig å overføre legatets midler til et annet, helst offentlig legat med tilsvarende formål som

Minnegaven. Styret har fått brev tilbake. Styret drøftet saken på styremøte i dag, og ble enige om at det ikke var noen av legatene som pekte seg ut som aktuelle. Styret besluttet derfor å sende brev til Presidentskapet og anmode om at legatets midler blir overført til Kirkens Bymisjon, eventuelt til Frelsesarmeen.»

Forslagsstillerne viser til at styret ikke finner det hensiktsmessig å overføre Minnegavens midler til et annet legat. Etter dette gjenstår den mulighet - innenfor rammen av stiftelsesloven - å forsøke å få en organisasjon til å overta styret og forvaltningen av Minnegaven, men opprettholde denne som en egen stiftelse med stort sett nåværende formål.

Ifølge stiftelsesloven må en søknad om omdanning av en stiftelse fremmes enten av «stifteren» eller av styret for stiftelsen. Før det blir gjort vedtak om omdanning, skal det innhentes uttalelse fra stifteren, om han er i live, og fra stiftelsens styre. Hvis stifteren er død, bør det innhentes uttalelse fra slektninger og andre som har stått ham nær, og fra organisasjoner, offentlige myndigheter og andre som omdanningsspørsmålet naturlig vedrører. Trolig må «utflytterfolket» sees som «stifter» av Minnegaven. Uttalelse bør derfor i tilfelle forsøkes innhentet fra en organisasjon som nå kan sies å representere det norske utflytterfolket i Nord-Amerika.

Forslagsstillerne merknader

Forholdene i Norge er nå på mange måter helt annerledes enn de var i 1914, og forutsetningene for det nord-amerikanske utflytterfolkets gave må langt på vei sies å være bortfalt. Det første formålet i statuttene (avhjelp av uforskyldt nød og trang som er forårsaket ved særlige ulykker) har fått redusert mye av sin betydning etter at forsikringer og offentlige trygder og andre støtteordninger er utbygd. Til det andre formålet (støtte for særlig almennyttig virksomhet) kan det fortsatt finnes anvendelse for bidrag, men fordi de årlige beløp som kan utdeles er så små, er det vanskelig å se at det er fornuftig å opprettholde Minnegaven som en egen stiftelse.

Etter nåtidens forhold må det sies å være åpenbart uhensiktsmessig at denne stiftelsen blir forvaltet av Stortinget gjennom et styre bestående av stortingsrepresentanter. Etter en helhetsvurdering har forslagsstillerne kommet til at i stedet for at det stortingsoppnevnte styret eventuelt skal søke Fylkesmannen om omdanning av stiftelsen etter reglene i stiftelsesloven, bør det vedtas en egen lov om avvikling av Minnegaven og overføring av stiftelsens kapital til et bestemt formål.

Forslagsstillerne går inn for at Minnegavens kapital bør overføres til et formål som har sammenheng med utvandringen fra Norge til Nord-Amerika og

som derfor kan sies å oppfylle noe av intensjonen med utflytterfolkets gave i 1914. Et slikt formål er etter forslagsstillerne mening «Norsk Utvandrer-museum», som ble etablert i 1988 og ligger på Åkershagan ved Hamar. Dette er Norges eneste nasjonale museum som er viet norsk utvandring til oversjøiske land. Museets formål er å øke kunnskapen om norsk utvandring og hjemvandring, utvandrerne kulturelle utvikling i innvandringslandet og deres forhold til Norge og norsk kultur. Museet samler og konserverer historisk materiale og formidler forskningsresultater gjennom utstillinger, publikasjoner, undervisning og andre media. Museet har to avdelinger: 1) Friluftsmuseet, som i dag består av fem hus pluss en kirke som er under gjenoppbygging ved museet. Videre har museet fire hus stående i USA og som skal føres til Norge når midler blir tilgjengelige. 2) Dokumentasjonssenteret, som inneholder brev, fotografier, mikrofilmer, bibliotek, gjenstandssamling m.m. Museet er organisert som en stiftelse. I stiftelsens representantskap er bl.a. følgende representert: De fire norske universitetene, Norsk Folkemuseum, Høgskolene i Hedmark og Lillehammer, Hamar kommune, Nordmanns-Forbundet og Riksarkivaren.

En overføring av Minnegavens kapital til «Norsk Utvandrer-museum» vil også være et bidrag til ivaretagelse og dokumentasjon for kommende slekter av historien til «det norske utflytterfolk i Nord-Amerika».

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Vedtak til lov

om avvikling av stiftelsen «Mindegaven til Norge 1914 fra det norske utflytterfolk i Nord-Amerika» og overføring av stiftelsens kapital til stiftelsen «Norsk Utvandrer-museum»

§ 1

Stiftelsen «Mindegaven til Norge 1914 fra det norske utflytterfolk i Nord-Amerika» avvikles. Stiftelsens kapital overføres til stiftelsen «Norsk Utvandrer-museum».

§ 2

Ikrafttredelses- og overgangsbestemmelser

Denne lov trer i kraft 1. januar 2002.

Styret for «Mindegaven» fastsetter stiftelsens årsregnskap for 2001 og avgir beretning til Stortinget om virksomheten samme år.